

УДК 37:017

Н. І. Ашиток

ФОРМУВАННЯ МИСЛЕННЯ ЯК ОСНОВА ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Анотація. Глобалізація сприяє не лише взаємозбагаченню культур, але й поширенню зразків окремих з них, що призводить до стирання культурної своєрідності інших етносів і викликає їхню протидію. Ця протидія має вияв у зростанні інтересу народів до власних коренів, традицій і звичаїв, активізує захисні механізми, зокрема, етнопедагогічний, у межах якого відбувається формування мислення як основи етнокультурної ідентичності у представників молодого покоління шляхом засвоєння культурних надбань народу, до якого вони належать.

Ключові слова: глобалізація, етнокультурна ідентичність, мислення, системний підхід, научіння, культурне середовище.

Вступ

Глобалізація являє собою неоднозначний за наслідками процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. З одного боку, глобалізаційні процеси дозволяють народам тісно взаємодіяти один з одним, що сприяє їхньому культурному взаємозбагаченню, з іншого – поширення зразків певних культур призводить до стирання культурної своєрідності інших етносів, яке викликає протидію (De Vos, 1995: 15-47). Зазначена протидія має вияв у зростанні інтересу народів до власних коренів, традицій і звичаїв, активізує захисні механізми, зокрема, етнопедагогічний, у межах якого відбувається формування мислення у представників молодого покоління як основи етнокультурної ідентичності. Глобалізація орієнтує освіту на відтворення уніфікованих моделей глобальної транснаціональної культури і подальшу дистанційованість від духовних цінностей національної культури, що приховує загрозу не лише втрати унікальних освітніх технологій національної культури, а й звуження ролі системи освіти у процесі відтворення української культурної ідентичності (Скотна, Ашиток, 2013: 89).

Мета і завдання

Мета дослідження – вивчити формування мислення як основу етнокультурної ідентичності українців в епоху глобалізації. Відповідно до мети було визначено такі завдання: на основі аналізу наукової літератури з питань формування та розвитку мислення вивчити сучасний стан розробки проблеми; дослідити сутність етнокультурного мислення, описати шляхи його формування, окреслити небезпеку втрати етнокультурної ідентичності в епоху глобалізації.

Методологія дослідження

Методологічною базою дослідження є системний підхід, на основі якого репрезентується основоположна ідея про цілісність і системний характер формування етнічного мислення, а також феноменологічний та аксіологічний підходи. Обрана тема значною мірою перебуває на перетині низки наук, є комплексною, і тому важливими методами дослідження були методи, що застосовуються в філософії, етнології, педагогіці.

Результати

Спосіб формування мислення представника етносу, як слушно зазначає Л. Кабалоева, являє собою внутрішньомовну репрезентацію думки про фрагменти реальності за допомогою актуалізації

релевантних для даної соціально-мовної ситуації фрагментів категоріальної структури національних концептів. Автоматизований під час мовного спілкування і фіксований в пам'яті носіїв спосіб формування думки стає тим механізмом, який активізує знання, необхідні для формування змісту мовних висловлювань суб'єктів (Кабалоева, 2014). Оскільки знання про світ різняться від культури до культури, то і категоріальні рівні національних концептів, тобто наповнені етнокультурними чуттєвими і розумовими знаннями природні категорії як одиниці мислення, не збігаються у представників різних етнокультурних спільнот за своєю структурою і змістом, а отже, розрізняються і способи формування думки про предмети і явища дійсності, за допомогою яких здійснюється мислення представника етносу, що забезпечує спілкування в етномовному середовищі. В результаті продукуються думки з характерним для осіб, що належать до етнокультурної спільноти, як відзначає О. Селіванова, «ментального лексикону мови», який характеризує не свідомість окремого мовця, а інтерпретацію реального світу в свідомості етносу (Селіванова, 1999: 84-85). У лексиконі ментально маркованими є не лише етнографізми (*бандура, кобзар, цимбали* та ін.), а взагалі більшість мовних знаків, у зміст яких «вплетена» національна семантика, наприклад, фразеологізми-репрезентанти «внутрішніх» образів національного менталітету, що співвідносяться за семантикою із стереотипами сприйняття (*моя хата з краю* як вияв індивідуалістської ментальності українців, *на миру і смерть красна* як вияв колективістської ментальності росіян). Етнічний маркер може бути закріплений як компонент і на рівні прагматичної частини значення з метою вияву особливого погляду на ціннісні характеристики предмета чи явища. Скажімо, для українця та росіянина словосполучення *блакитні очі* та *голубіє глаза* мають нейтральне або позитивне забарвлення. Для киргиза *блакитні очі* – негативно маркований вираз, адже йдеться про некрасиві очі, водночас *коров'ячі очі, коровьи глаза* (про людину) для українця та росіянина однозначно негативно оцінені слова, для киргиза такі очі – надзвичайно гарні. Навіть тоді, коли окремі слова у споріднених мовах за денотативним змістом є подібними, особливе емоційне навантаження робить їх специфічно маркованими. Наприклад, слово *калина* відоме в багатьох слов'янських мовах, проте для українця це

слово має особливий зміст, позаяк з ним пов'язане уявлення про Батьківщину (Ашиток, 2011: 206).

Однією з небезпек втрати етнічної ідентичності в епоху глобалізації, на наш погляд, є поширення англізації (американізації), що часто сприймається як вимога часу, потребою у так званій «глобальній» мові. Про безпідставне вживання іноземних слів пише Б. Олійник: «Прислухайтесь: *лізинг, факторинг, франчайзинг, факс, ксерокс, принтер, картридж, вінчестер, стиплер*. Жоден завойовник так триумфально не полонив наші вулиці, причому без найменшого нашого спротиву» (Парламентські слухання, 2003). Б. Ажнюк відзначає інтенсивність вживання англійських слів у молодіжному жаргоні (*крейзуха, хелпонути*), діловому мовленні працівників іноземних представництв та українських фірм чи організацій (*CV, апликація, дедлайн, кешнути*), політичний лексикон, науково-технічну термінологію (Ажнюк, 2001: 52). Як слушно зауважує дослідник, в українську мову проникають не лише англійські фрази, слова та елементи значення, а й поодинокі елементи англійської граматики. Зокрема набуває поширення атрибутивне використання іменника в препозиції до означуваного слова: *УМС магазин, інтернет-кафе, Торчин продукт* тощо (Ажнюк, 2001: 52).

Якщо розглядати етнос як систему, то слід визнати, що негативний вплив англійської мови на збереження етнічної ідентичності українців обмежений, позаяк цей вплив є зовнішнім процесом і набуває руйнівних властивостей з легкої руки представників етносу. Зазначена небезпека може й не виникнути, якщо дитину виховувати у душі етномовних традицій, адже її етнічна ідентифікація відбувається в процесі соціалізації – передусім сімейній та освітній, у межах яких особа активно опановує способи репрезентації думки під час навчання, процесу набуття суб'єктивного досвіду у етнокультурному середовищі. Цей досвід, як зазначає Ю. Олександров, є культурно- і генетично детермінованим (Александров, 2005: 842-860). Зазначений досвід людина як активний суб'єкт набуває в культурному просторі, а не, як стверджувалось у деяких працях, лише засвоює зміст існуючої культури, перетворюючи соціальне в елементи індивідуальної свідомості (Швырков, 2006). Досвід індивіда являє собою не лише наслідок передачі йому інформації, він є «скерованим перевідкриттям способу досягнення результату» (Ingold, 2000: 286). Умовою такого «перевідкриття» є наявність соціального середовища, яке необхідне для формування мислення представників етносу, генетична еволюція яких є культурозалежною (Дубинин, 1977: 81-93; Swann, 2009: 995-1011).

Спосіб формування думки є її своєрідним маршрутом у процесах відбору та комбінування змістів свідомості, своєрідним шляхом, прокладеним попередніми поколіннями (Кабалоева, 2014). Цей спосіб не треба заново прокладати, його слід активно використовувати під час мовного спілкування. Отже, характер змісту думок, які продукуються представниками етнокультурної спільності, не є миттєвим та індивідуальним, він є

породженням тієї культури, до якої належать суб'єкти мовного спілкування, культури, яка прагне сформовані установки і змісти відтворювати в свідомості наступних поколінь, використовуючи для цього спосіб формування думки як шлях передачі набутого індивідуального і соціокультурного досвіду представників етносу (Кабалоева, 2014).

У контексті передачі досвіду навчання в освітніх закладах являє собою засвоєння представниками молодого покоління не лише сукупності знань, а й способів оформлення думки. Засвоєння рідної мови, цінностей, змістів, стереотипів поведінки відбувається шляхом осягнення індивідом способів їхньої репрезентації у мисленнєвій діяльності, яка забезпечує заглибленість дітей і молоді в етнокультурне середовище і формує у них спільні риси ментальності, моральні цінності, світоглядні установки, подібну картину світу. Зазначені цінності є основою етнокультурної ідентичності, внутрішнього захисту особистості, сприяють формуванню відчуття психологічного комфорту в умовах, коли глобалізація призводить до втрати стійкості багатьох соціальних інститутів.

У процесі навчання відбувається пізнання представниками молодого покоління багатства народної педагогіки та традицій, звичаїв, обрядів, морально-етичних ідеалів; формуються погляди, переконання, ідеали в єдності з вихованням комунікативної культури міжособистісного спілкування. На основі набутих знань із народознавчого матеріалу діти залучаються до процесу емоційного і ділового контакту. В процесі освоєння культурних скарбів народу, його моральних цінностей у дітей і молоді формуються морально-естетичні почуття й переконання, що згодом мають стати ідеалами. Ефективними для цього процесу є організація виховних заходів з нагоди відзначення свята народного календаря, відвідування українських вечорниць, музею етнографії, виставки української народної іграшки, ознайомлення з традиціями трудового та естетичного виховання в українських сім'ях, екскурсії в музей українського народного мистецтва. Розвитку фантазії, уяви, творчості, формуванню моральних якостей сприяють народні казки, загадки, прислів'я, пісні тощо.

Мислення представника етносу формується у процесі становлення особистості, в якому виокремлюють три етапи, що умовно співвіднесені зі ступенями навчання. I етап (5-10 років) – досягнення елементарної грамотності в галузі власної етнічної культури, а також інших етнічних культур, що проживають поруч. На цьому етапі дитина має чітко ідентифікувати себе з етнічною групою на основі таких підстав, як національність батьків, місце проживання, рідна мова. У неї формуються уявлення про історію, уклад життя, традиції, звичаї, фольклор свого народу. II етап (11-15 років) – досягнення функціональної грамотності в галузі рідної культури та етнічних культур своєї країни, а також елементарної грамотності в галузі етнокультур сусідніх країн. На цьому етапі етнічна ідентичність формується в повному обсязі. Дитина обізнана з особливостями різних етнічних груп

країни, усвідомлює унікальність рідної історії, специфіку традиційної побутової культури; виділяє особливості вербального й невербального спілкування; виявляє у своїй поведінці етнічні особливості, властиві народу, до якого належить (наприклад, вільно володіє рідною мовою, виконує народні танці, володіє народним художнім ремеслом тощо). III етап (15-18 років) – досягнення освіченості в галузі етнокультури своєї країни та елементарної грамотності в галузі етнокультур народів світу. На цьому етапі особистість має не лише знати традиції та обряди рідного народу, але й використовувати їх у повсякденному житті; знати відомості про видатних діячів різних народів та свого рідного; реалізувати етнокультурні знання, вміння, поведінкові моделі, що сприяють ефективній міжетнічній взаємодії; знати приклади взаємопроникнення культур, позитивні сторони мультикультуралізму; здійснювати свій внесок у розвиток взаєморозуміння між представниками різних народів і культур (Лисенко, 2005). Звісно, як слушно зазначає Н. Лисенко, неможливо стверджувати, що мислення дитини як представника етносу буде сформованим у повному обсязі після зазначених етапів. Це пов'язано з тим, що культура – багатогранне, динамічне явище, яке постійно розвивається й модифікується, а тому пізнати її повністю неможливо; по-друге, етнокультурне оточення може змінюватися, що потребує його постійного пізнання (Лисенко, 2005: 186). Отже, формування мислення представника етносу не завершується із закінченням школи, а відбувається впродовж всього життя людини.

Обговорення

Актуальною є проблема не лише збереження самобутніх культур народів України, а й залучення різних етнічних спільнот до культури українського народу. У процесі формування етнокультурного мислення у представників молодого покоління важливо віднайти баланс між необхідністю засвоювати особливості культури системоутворюючого народу і зберігати рідну для них культуру. Як слушно зауважує Л. Дротянко, при цьому не має бути підкресленої демонстрації власної самобутності, а тим більше – етнонаціональної зверхності з боку будь-якої культури (Дротянко, 2013: 5-8).

Висновки

В епоху глобалізації існує небезпека втрати етнічної ідентичності українців. Активізація етнопедагогічного механізму сприяє формуванню мислення представників етносу, що є запорукою збереження їхньої ідентичності.

Список літератури

1. Ажнюк Б. М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації / Б. М. Ажнюк // *Мовознавство*. – 2001. – № 3. – С. 48 – 54.
2. Александров Ю. И. Научение и память: традиционный и системный подходы / Ю. И. Александров // *Журн. высш. нервн. деят.* – 2005. – Т. 55. – Вып. 6. – С. 842-860.
3. Ашиток Н. Мовна картина світу в філософсько-освітньому аспекті. Монографія / Н. Ашиток. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2011. – 251 с.
4. Дротянко Л. Г. Ментальний аспект комунікації в полікультурному середовищі в умовах / Л. Г. Дротянко // *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія.*

Культурологія. – 2013. – № 2. – С. 5-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2013_2_3

5. Дубинин Н. П. Биологическое и социальное в человеке / Н. П. Дубинин // *Биологическое и социальное в развитии человека*. – М.: Наука, 1977. – С. 81-93.

6. Кабалоева Л. Б. Внутренний этнокультурный способ формирования мысли в контексте идей, развиваемых системной психофизиологией и системно-эволюционным подходом / Л. Б. Кабалоева // *Современные проблемы науки и образования*. – 2014. – № 6. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=16149> (дата обращения: 11.11.2020).

7. Лисенко Н. В. Українська етнопедагогіка: Навчально-методичний посібник / Н. В. Лисенко. – Івано-Франківськ, 2005. – 508 с.

8. Парламентські слухання про функціонування української мови в Україні. 2003. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/povni_text/parlament_sluhan/ukr_mova03.html#ОЛІЙНИК.

9. Селіванова О. О. Актуальні напрямки сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / О. О. Селіванова. – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – 148 с.

10. Скотна Н. В. Вища освіта в епоху глобалізації / Н. В. Скотна, Н. І. Ашиток // *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія.* – № 2(18). – 2013. – С. 87-90.

11. Швырков В. Б. Введение в объективную психологию. Нейрональные основы психики / В. Б. Швырков // *Избранные труды*. М.: ИП РАН, 2006. – 592 с.

12. De Vos G. A. Ethnic pluralism: Conflict and accommodation // *Ethnic identity: Creation, conflict and accommodation*. – Walnut Creek, 1995. – P. 15-47

13. Ingold T. Evolving skills / T. Ingold // H. Rose, S.N.Y. Rose (eds.). *Alas, poor Darwin* NY: Harmony Books, 2000. – P. 270-297.

14. Swann W.B. Identity fusion: the interplay of personal and social identities in extreme group behavior / W. B. Swann, A. Gomez, D. C. Seyle, J. F. Morales, C. Huici // *Journal of Personality and Social Psychology*. – 2009. – 96(5). – P. 995–1011.

References

1. Azhniuk, B. M. (2001). Movni zminy na tli dekolonizashchi ta hlobalizatsii [Linguistic changes against the background of decolonization and globalization] *Movoznavstvo*, 3: 48 – 54 [in Ukrainian].
2. Aleksandrov, YU. I. (2005). Nauchenie i pamyat': tradicionnyj i sistemnyj podkhody [Learning and memory: traditional and systemic approaches]. *Zhurnal vysshej nervnoj deyatel'nosti*. Tom 55 (6): 842-860 [in Russian].
3. Ashytok, Nadiia (2011). Movna kartyna svitu v filozofsko-osvitnomu aspekti. Monohrafiia [Linguistic picture of the world in the philosophical and educational aspect]. Drohobych: Redaktsiino-vydavnychiy viddil DDPU im. Ivana Franka [in Ukrainian].
4. Drotianko, L. H. (2013). Mentalnyi aspekt komunikatsii v polikulturnomu seredovyshchi v umovakh [Mental aspect of communication in a multicultural environment in the context of globalization]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Proceedings of the National Aviation University*, 2: 5-8 [in Ukrainian].
5. Dubinin, N. P. (1977). Biologicheskoe i social'noe v cheloveke [Biological and social in man]. *Biologicheskoe i social'noe v razvitii cheloveka*. Moskva: Nauka. S. 81-93 [in Russian].
6. Kabaloeva, L. B. (2014). Vnutrennij etnokul'turnyj sposob formirovaniya myslj v kontekste idej, razvivaemykh sistemnoj psikhofiziologii i sistemno-ehvolucionnym podkhodom [Internal ethnocultural way of forming thought in the context of ideas developed by systemic psychophysiology and the system-evolutionary approach]. *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya*, 6 [in Russian].
7. Lysenko, N. V. (2005). Ukrainska etnopedahohika: Navchalno-metodychnyi posibnyk [Ukrainian Ethnopedagogy: A basic methodical book]. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
8. Parlamentski slukhannia pro funktsionuvannia ukraïnskoï movy v Ukraini (2003) [Parliamentary rumors about the function of the Ukrainian language in Ukraine]. URL:

http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/povni_text/parlament_sluhan/ukr_mova03.html#ОЛІЙНИК [in Ukrainian].

9. Selivanova, O. O. (1999). Aktualni napriamky suchasnoi lnhvistyky (analytychnyi ohliad) [*Relevant directly to contemporary linguistics (analytical survey)*]. Kyiv: Fitosotsiotsentr [in Ukrainian].

10. Skotna, N. V., Ashytok, N. I. (2013). Vyshcha osvita v epokhu hlobalizatsii [*Higher education in the era of globalization*]. Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University: Philosophy, Culturology 2(18): 87-90 [in Ukrainian].

11. Shvyrvkov, V. B. (2006). Vvedenie v ob"ektivnyuyu psikhologiyu. Neironal'nye osnovy psikhiki [*An introduction to*

objective psychology. Neural foundations of the psyche. Izbrannyye trudy. Moskva: IP RAN[in Russian] .

12. De Vos, G. A. (1995). Ethnic pluralism: Conflict and accommodation. *Ethnic identity: Creation, conflict and accommodation*. Walnut Creek. P. 15-47

13. Ingold, T. (2000). Evolving skills. H. Rose, S.N.Y. Rose (eds.). *Alas, poor Darwin* NY: Harmony Books, P. 270-297.

14. Swann, W. B. (2009). Identity fusion: the interplay of personal and social identities in extreme group behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(5): 995–1011.

Н. И. Ашиток.

ФОРМИРОВАНИЕ МЫШЛЕНИЕ КАК ОСНОВА ЭТНОКУЛЬТУРНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Глобализация способствует не только взаимообогащению культур, но и распространению образцов некоторых из них, что приводит к стиранию культурного своеобразия других этносов и вызывает их противодействие. Это противодействие имеет проявление в росте интереса народов к своим корням, традициям и обычаям, активизирует защитные механизмы, в частности, этнопедагогический, в рамках которого происходит формирование мышления как основы этнокультурной идентичности у представителей молодого поколения путем усвоения культурных ценностей народа, к которому они принадлежат.

Ключевые слова: глобализация, этнокультурная идентичность, мышление, системный подход, научение, культурная среда.

N. Ashytok

FORMATION OF THINKING AS THE BASIS OF ETHNOCULTURAL IDENTITY IN THE AGE OF GLOBALIZATION

Introduction. Globalization contributes to the mutual enrichment of cultures as well as to the spread of patterns of individual ones, which leads to the erasure of the cultural identity of ethnic cultures and causes their opposition. This opposition activates protective mechanisms, in particular, ethnopedagogical, within which the formation of thinking as the basis of ethnocultural identity of the younger generation. **The aim** is to study the formation of thinking as the basis of ethnocultural identity of Ukrainians in the era of globalization. **The tasks** are to explore the essence of ethnocultural thinking, to describe the ways of its formation, to outline the danger of losing ethnocultural identity.

Research methods. The methodological basis of the study is a systematic, a phenomenological and an axiological approaches. Research methods were the methods used in philosophy, ethnology, pedagogy. **Research results.** Knowledge of the world differs from culture to culture, and therefore the units of thought do not coincide in the representatives of different ethnocultural communities in their structure and content, and, consequently, differ ways of forming ideas about objects and phenomena of reality. In the era of globalization, there is a danger of losing the ethnic identity of the Ukrainians. Such a danger is the spread of anglicization, which is often perceived as a requirement of the time. This danger may not arise if the child is brought up in the spirit of ethnic traditions. The thinking of the representative of the ethnos is formed in the process of personality formation, in which it is possible to distinguish stages, which are conditionally correlated with the degrees of education. **Discussion.** The problem is not only the preservation of the cultures of the peoples of Ukraine, but also the involvement of representatives of various ethnic communities in the culture of the Ukrainian people. It is important to find a balance between the need to learn the features of the Ukrainian culture and preserve their native culture. **Conclusion.** Activation of the ethnopedagogical mechanism contributes to the formation of thinking of the representatives of the ethnos, which is the key to preserving their identity.

Key words: globalization, ethnocultural identity, thinking, systems approach, learning, cultural environment.

УДК 140:159.92

Осадча О.С., Чорноморденко І.В.

ВПЛИВ МУЗИКИ НА СВІТОГЛЯД І БУТТЯ ЛЮДИНИ: ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Київський національний університет будівництва та архітектури

Анотація. У статті досліджується вплив музики на світогляд і буття людини стосовно її суб'єктивних особливостей, що визначає глибину проникнення в структуру особистості. Також піднято питання ролі музики в актуалізації творчих здібностей. Матеріали будуть корисними для тих, хто цікавиться застосуванням музичного мистецтва в освітньому процесі, музикотерапії. Застосовуючи метаантропологічний метод, аналізуються людські потреби і цінності, виходячи з чого пропонується умовна класифікація музичної творчості. Також наводяться рівні сприйняття музики: несвідомий рівень (фонова музика), рівень свідомого сприйняття, визначається їх кореляція щодо світогляду людини. Музичне мистецтво має безліч жанрів, способів вираження та цілей використання. Дослідники іменують музику формою невербальної комунікації, джерелом архетипів, носієм ідей тощо. Людина завжди сприймає музику унікально, що викликає інтерес і породжує багато запитань, в статті пропонується деякі відповіді та міркування.

Ключові слова: Вплив музики, світогляд, філософське мистецтво, музична метаантропологія.

Вступ

Взагалі мистецтво, зокрема музичне мистецтво, хоч і не є науковим знанням, але воно може бути об'єктом філософування, оскільки здійснює потужний вплив на формування особистості, її світогляду та і буття загалом. Якщо дотримуватися класифікації, запропонованої одним із співавторів даної статті, то музичне мистецтво можна віднести до форми «позанаукового знання» (Чорноморденко, 2012: 26), яке містить у собі

настрої, стани, ідеї, які можуть стати у нагоді в процесі пізнання, саморозвитку, наукових досліджень. Також музику можна використовувати для активації здатностей пам'яті, згадування і запам'ятовування. «В естетиці, наприклад, цілком переконливо говорять про пізнавальну функцію мистецтва, виділяючи його серед сукупності інших функцій» (Чорноморденко, 2015: 37).

Сьогодні існує безліч методик з актуалізації креативності, проектів розвитку людини, але дедалі